

УДК 378.37.01/.09

Ченківська Н.В.

Національна академія внутрішніх справ

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО МЕТОДІВ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК

Анотація. У статті висвітлено основні теоретичні підходи до методів навчання іноземної мови. Автор аналізує принципи удосконалення комунікативних навичок та здібностей. Детально розглядаються методи впровадження різноманітних технологій удосконалення комунікативних навичок майбутніх поліцейських. Особлива увага приділяється вивченню міжнародно-правової термінології. Автор робить висновок, що підвищити якість викладання іноземної дозволить інтенсифікація процесу навчання, упровадження різноманітних технологій удосконалення комунікативних умінь та навичок майбутніх поліцейських.

Ключові слова: комунікативна компетенція, комунікативні уміння, комунікативні навички, юридична термінологія, майбутні поліцейські.

Chenkivska N.V.

National Academy of Internal Affairs

TEACHING OF FOREIGN LANGUAGES TO THE FUTURE POLICE OFFICERS: THE BASIC THEORETICAL APPROACHES TO THE METHODS OF IMPROVING COMMUNICATIVE SKILLS AND ABILITIES

Summary. The article reflects the main theoretical approaches to methods of teaching a foreign language. The author analyzes the key principles of improving communicative skills and abilities. The methods of introducing various technologies for improving communicative skills and skills of policemen in training are discussed in detail. Particular attention is paid to the study of international legal terminology. The author concludes that improving the quality of teaching a foreign language will intensify the process of learning, the introduction of various technologies for improving communicative skills and skills of policemen in training.

Keywords: communicative competence, communication skills, communication skills, legal terminology, future police officers.

Українське суспільство сьогодні стрімко змінюється: стає відкритішим, активнішим у політичній сфері та у захисті власних прав і свобод. Тому виник потужний суспільний запит на докорінні зміни у правоохоронних органах держави. Суть реформування Національної поліції полягає в тому, що поліція стає не тільки захисником прав та свобод і законних інтересів громадян, але й забезпечує публічну безпеку, надаючи послуги в правоохоронній сфері, ґрунтуючи свою діяльність на принципах деполітизованості, верховенства закону, ринкової економіки і толерантності стосовно культурних, релігійних та етнічних груп.

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві, що прагне увійти до Спільно-

ти європейських країн з розвинутою економікою та державно-громадськими інститутами, з ефективною демократичною політичною системою захисту прав і свобод кожного громадянина, поліція повинна виконувати переважно сервісну функцію, фактично надаючи комплексні соціально орієнтовані послуги населенню. Одним із найважливіших напрямів у реформуванні системи МВС України, як зауважила М. Горська, є процес першочергових змін у професійному навчанні та службовій підготовці поліцейських (зокрема професійний відбір та навчання) [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Особливої ваги в контексті реформування правоохоронних органів на-

буває якісна підготовка майбутніх працівників поліції, зокрема їх навчання англійської мови. Реформування вітчизняної правоохоронної системи спирається на кращий світовий досвід. Поліцейські системи розвинутих країн світу, насамперед таких, як Франція, Велика Британія, США, Італія, Канада, Австрія, Японія, Німеччина, мають довготривалу історію, великий досвід боротьби зі злочинністю й охорони громадського порядку, тісні взаємозв'язки між собою. Мовою спілкування між поліцейськими цих країн є англійська. У цьому контексті роль викладача іноземної мови у закладах вищої освіти підвищується, а вибір найбільш ефективної методики викладання стає доволі актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні основи спілкування, розвитку комунікативних умінь та навичок вивчали науковці різних галузей, зокрема у сфері мовознавства (Ф. Буслаєв, О. Потєбня), психології (Л. Виготський, П. Гальперін, І. Зимня, М. Жинкін, О. Леонтьєв), методики (Н. Бабич, О. Біляєв, М. Вашуленко, Т. Донченко, О. Тарнопольський), педагогіки (В. Гриньова, В. Кан-Калік, Л. Рибалко, Л. Пасько, Т. Щербан) та ін. Т. Астапова констатує, що модифікації комунікативного підходу до навчання іноземних мов сьогодні вивчають у лінгводидактичній комунікативно-когнітивній парадигмі (Г. Барабанова, І. Бім, Л. Босова, С. Шатілова, А. Джонс та ін.); у напрямку когнітивно-комунікативно підходу до навчання професійно орієнтованої іноземної мови в моделях навчання різних видів мовленнєвої діяльності: читання (Г. Барабанова, Г. Губіна), аудіювання (О. Колеснікова, В. Яковлева), писемного мовлення (А.У. Chamot), усного мовлення (Л. Ананьєва, С. Дикарева) [1].

Основне завдання статті – з'ясувати основні теоретичні підходи щодо методів удосконалення комунікативних умінь та навичок у процесі навчання іноземній мові майбутніх поліцейських.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом у закладах вищої освіти України процес навчання іноземних мов активізується шляхом упровадження різноманітних технологій навчання, які базуються на свободі вибору студентів та слухачів щодо форм і методів навчання. Методика навчання іноземної мови як наука накопичила чимало дієвих підходів для засвоєння чужих мов, які, однак, мають як переваги, так і недоліки. Наведемо нижче ключові з них.

Основним способом навчання іноземних мов здавна було читання і переклад. Приблизно у середині ХХ ст. на основі такого підходу сформувався граматико-перекладний метод опанування іноземних мов. Ключовим при такому методі є вивчення граматики, що дозволяє розуміти насамперед тексти іноземною мовою. Викладач пояснюють граматику найчастіше рідною мовою, виправляючи помилки учнів. Однак формування розмовних навичок при цьому залишається доволі неефективним. При використанні свідомо-порівняльного методу (Л. Щерба) зусилля викладача спрямовані на свідоме оволодіння мовою учнями (осмислення правила, а не механічне вироблення навички; усвідомлюване оволодіння мовою). У контексті аудіолінгвального методу (Ч. Фріз, Р. Ладло) спочатку учень багато

разів повторює почуте слідом за викладачем або за фонограмою, і тільки після цього учень може говорити одну-дві власні фрази, а все інше складається з повторів. Однак при цьому роль учня пасивна, смислові сказаного приділяють мало уваги, відсутня «жива» взаємодія учня і викладача. За використання методу свідомого оволодіння кодом (Н. Хомський) основні зусилля викладача і учнів зосереджені на здатності носія мови створювати граматично правильні послідовності мовлення і не створювати граматично неправильні. У рамках методу фізичної реакції (Дж. Ашер) основним для засвоєння мови є те, що людина «пропустила через себе», тобто емпіричний підхід. Учень спочатку пасивно засвоює лексику і граматику іноземної мови, слухаючи викладача, читаючи тексти. Пізніше учень повинен реагувати на почуте чи прочитане іноземною, але реагувати тільки дією. Так, починають вивчати мову із засвоєння лексем на позначення фізичних рухів. Великий потік інформації вимагає застосування таких методів навчання іноземних мов, які дозволяють у стислі строки надати слухачам досить ґрунтовні знання, забезпечити високий рівень опанування та закріплення матеріалу на практиці.

Усі ці методи актуальні, важливі, досить дієві за конкретних обставин і з урахуванням індивідуальних здібностей студентів, слухачів та учнів. Проте варто зауважити, що все ж на сьогодні найбільш ефективним є комунікативно орієнтовані концепції, адже усі вони спрямовані на швидке і якісне формування найперше розмовних умінь і навичок. Серед них найбільшою популярністю, за спостереженням А. Гін, користуються комунікативна, проектна, інтенсивна і діяльна методики [2].

На сучасному етапі найбільше поширення у викладанні іноземних мов отримав комунікативний підхід (спілкування, обмін інформацією), основними принципами якого є такі:

- ті, хто навчається, вивчають мову і починають володіти нею, спілкуючись цією мовою;
- мова є функціональним засобом реалізації мовленнєвих навичок того, хто говорить (пише);
- в центрі уваги – особистість учня;
- оволодіння мовою повинно проходити в ході творчої діяльності, яка стимулює пізнавальну активність учнів;
- курс навчання мові повинен бути зорієнтований на задоволення мовленнєвих потреб певної категорії тих, що навчаються [9].

Спілкування визначають як один із проявів соціальної взаємодії, в основі якого лежить обмін думками, почуттями, волевиявленнями з метою інформування [13, с. 346]. Сукупність стандартів культурної поведінки, етичних і естетичних норм у використанні вербальних і невербальних засобів комунікативної взаємодії називають «технікою спілкування» [13, с. 346]. Комунікацію (від лат. communicatio – єдність, передача, з'єднання, повідомлення, пов'язаного з дієсловом лат. communico – роблю спільним, повідомляю, з'єдную, похідним від лат. communis – спільний) тлумачать як процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами [11]. Загалом комунікацією, тобто спілкуванням, можна вважати

взаємодію людей, за якої вони впливають один на одного (емоційно, інформаційно тощо). При цьому оволодіння комунікативними вміннями та навичками з іноземної мови визначається наявністю «комунікативної компетентності» як базисного поняття методики викладання мов у закладах вищої освіти, а комунікативну компетентність варто розуміти як здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми [4]. Комунікативна компетентність є системою внутрішніх ресурсів ефективної взаємодії: позиції спілкування, ролей, стереотипів, установок, знань, умінь і навичок. Ефективне спілкування завжди передбачає спонтанний і творчий процес, тому ефективне спілкування – це спілкування, що розвиває [12, с. 107]. Комунікативна компетентність – це спроможність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, яка включає вміння розширювати (або звужувати) коло спілкування, розуміти партнера по спілкуванню, прогнозувати наслідки різноманітних комунікативних ситуацій [8, с. 11].

У свою чергу, професійна комунікативна компетентність – складне психологічне утворення, що формується на базі комунікативної компетентності людини в умовах конкретної фахової діяльності, що можна уявити у вигляді системи значимих для працівника відносин, умінь і навичок спілкування [8, с. 12].

Погоджуємося з думкою О. Іванової, яка стверджує, що розвиток англомовних комунікативних умінь студентів передбачає необхідність навчити їх правильно говорити і писати, уміло відібрати мовленнєві засоби, що найбільш доцільні в певній ситуації, а набути знання використовувати для спілкування. Вона пропонує вправи, спрямованих насамперед на забезпечення усвідомлення структури мови, формування цілісного уявлення про логіко-понятійну систему наукових понять майбутнього фаху, наприклад:

1. *Match the words with their definitions:*

1. ___ luminous intensity
2. ___ supplementary unit
3. ___ solid angle
4. ___ base unit
5. ___ steradian
6. ___ SI system of units
7. ___ derived unit

A. A measurement system with seven types of units

B. A two dimensional angle in a sphere

C. The power of light the human eye can perceive

D. A unit of measurement formed by combining base units

E. A measurement formed by combining base units

F. A unit of measurement for angles

G. One of seven basic units of measurement

2. *Write a word that is similar in meaning to the underlined part.*

1. One unit of measurement for mass is very light. G m

2. This lamp emits 120 units of luminous intensity. C n l s

3. Record the exact dimensions. a r m s

4. How many units of measurement for area is the yard? q r m e s

5. Measure the reflection's brightness form a distance. u n c [7, с. 32].

Варто наголосити, що в контексті комунікативного підходу до вивчення іноземної дуже важливо враховувати майбутній фах учнів, слухачів та студентів. Так, у процесі англомовної підготовки поліцейських ключову роль відіграє володіння фахівцями іноземною мовою, зокрема відповідною юридичною термінологією.

Якісне навчання майбутніх працівників поліції англійської мови, зокрема вивчення юридичної термінології, повинне базуватися на ґрунтовному аналізі та порівнянні лексичних запозичень в обох мовах – інтернаціональних термінів. У професійній юридичній лексиці з точки зору перекладу та семантичної асиміляції О. Зеленська пропонує поділяти терміни на три групи [6]:

– *справжні інтернаціоналізми* aspect – аспект, argument – аргумент, process – процес, etc.;

– *часткові псевдоінтернаціоналізми*, наприклад, to discuss – дискутувати та обговорювати, license – ліцензія та дозвіл, control – контроль і керування, керівництво, влада, etc.;

– *повні псевдоінтернаціоналізми*, наприклад, paper – стаття (а не папір), order – порядок (а не ордер), expertise – компетентність (а не експертиза), etc. Такий поділ лексем на групи, на наш погляд, допомагає викладачеві одразу вказати слухачам на проблемні моменти у їх засвоєнні, попередивши помилки, зокрема у вживанні часткових та повних псевдоінтернаціоналізмів.

Називаються вони так, тому що, хоч зовнішньою формою вони й нагадують українські слова, проте безпосередній переклад їх українською мовою найближчим за звучанням словом може привести до грубої помилки і навіть до викривлення змісту речення. О. Зеленська наводить такі типи приклади часткових та повних псевдоінтернаціоналізмів [6]: expert – спеціаліст часто перекладається як експерт у контекстах, де мова йдеться просто про техніка чи лікаря, які не мають ніякого стосунку до експертизи: Tests should be administered by a medical expert. – Аналізи повинні призначатися лікарем. Або слово officer стосовно поліції часто перекладають як офіцер, у той час як officer (police officer) – a member of the police – є просто поліцейський: Yes, officer, I saw the man approach the girl. – Так, поліцейський, я бачив, як чоловік підійшов до дівчини. In the USA fifteen states have more than 1,000 state police officers. – У США п'ятнадцять штатів мають більше, ніж 1,000 поліцейських штату.

Враховання особливостей засвоєння інтернаціональних термінів під час навчання англійської мови майбутніх поліцейських, на нашу думку, сприятиме ефективнішому формуванню їх комунікативних навичок та вмінь, а отже, професійному виконанню обов'язків щодо захисту і охорони громадянських прав та громадського порядку в подальшій професійній діяльності.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, якісне викладання англійської мови у контексті реформування національних правоохоронних органів особливо актуальне. Підвищити якість викладання іноземної дозволить інтенсифікація процесу навчання, упровадження різноманітних технологій удосконалення комунікативних умінь та навичок майбутніх поліцейських, зокрема щодо вивчення англійської юридичної термінології.

Список літератури:

1. Астапова Т.О. Навчання іноземній мові державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування: комунікативний аспект. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. № 1. С. 389–396.
2. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки. Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Ідеальність. Луганськ : Навчальна книга, 2004. 275 с.
3. Горська М.О. Особливості професійного навчання поліцейських у сучасних умовах. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрул. поліції України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2016. С. 116–120.
4. Жуков Ю.М., Петровская Л.А., Растянников П.В. Диагностика и развитие компетентности в общении. Москва : Издательство Московского университета, 1990. 255 с.
5. Зеленська О.П. Лексичні особливості англійської юридичної наукової літератури. Київ : Вид-во Європейського університету, 2010. 258 с.
6. Зеленська О.П. Навчання курсантів і студентів англійської юридичної термінології. *Молодь і ринок*. № 11(82). 2011. С. 38–42.
7. Іванова О.В. Комунікативні вміння студентів на заняттях із англійської мови професійного спрямування. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти 2*. Ч. 2. 2015. URL: <http://journals.urau.ua/arrffo> (дата звернення: 08.04.2019).
8. Крашеніннікова Т.В. Комунікативна компетенція працівника Національної поліції : Навчальний посібник. Дніпро : Адверта, 2017. 107 с.
9. Леонтьев А.А. Комунікативність: прийшов її час. *ІМШ*. 1991. № 5.
10. Онуфрієнко Г.С. Іншомовні терміни та терміноелементи в юридичній науковій літературі сліднослов'янських мов. *Іншомовний аспект підготовки фахівців для органів внутрішніх справ України*. Харків : тези доповідей на науково-практичній конференції, 20-21 травня 1999 р. Харків : Ун-т внутрішніх справ, 1999. С. 57–59.
11. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. Київ : Видавничий центр «Київський університет», 1999. 308 с.
12. Черезова І.О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. URL: http://www.pj.kherson.ua/file/psychology_01/ukr/20.pdf (дата звернення: 08.04.2019).
13. Шевчук С. Ділове мовлення. Модульний курс : Підручник. Київ : Літера, 2005. 446 с.